

Karolinerofficeren Petter Malmström, Bergs kompani och Skede löjtnantsboställe

Namn: Petter Malmström

Född den 23 mars 1678 i Leusta bruk i Uppland.

Död i Berg den 28 april 1752.

Kapten vid Bergs kompani 1723—1742 och bodde då på Skede löjtnantsboställe i Hackås 1723—1743.

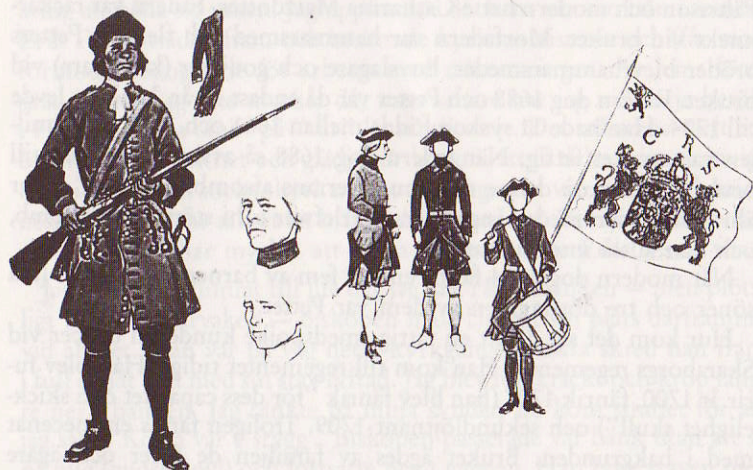
Petter Malmströms familj och bakgrund

Han föddes i Leusta bruk i Uppland 1678. Fadern hette Stephan Pährsson och modern hette Catharina Matzdotter. Fadern var räckerknekt vid bruket. Morfadern var hammarsmed och flera av Petters bröder blev hammarsmeder, hovslagare och goujarer (kolbärare) vid bruket. Fadern dog 1688 och Petter var då endast 10 år. Modern levde till 1724. Han hade 11 syskon födda mellan 1661 och 1686 och familjen var mycket fattig. När fadern dog 1688 så avskrevs skulden till bruket, ”eftersom denne man nu i herrans afsombnader och döder ähr och enkian med många barn efterlefwer uthi största fattigdomb, och kan alltså intet finnas...”

När modern dog 1724 fanns endast fem av barnen kvar i livet (två söner och tre döttrar), en av dem var Petter.

Hur kom det sig då att en fattig smedspojke kunde bli officer vid Skaraborgs regemente? Han kom till regementet tidigt. Han blev furir år 1700, fänrik 1707 (han blev fänrik ”för dess capacitet och skickelighet skull”) och sekundlöjtnant 1709. Troligen fanns en mecenat med i bakgrunden. Bruket ägdes av familjen de Geer och ägare 1693—1720 var Charles de Geer. Hans bror Anton Gustaf de Geer var officer och kan ha tagit hand om de fattiga pojken Petter. En del av smedernas barn sattes i skola av bruksherrarna och blev bokhållare, militärer, borgare och präster.

När det stora Nordiska kriget bröt ut var Petter alltså officer vid Skaraborgs regemente. Han blev med sina kamrater skickad ut att delta i Karl XII:s krig. Han deltog i striderna i Thorn 1703, i Warschawa och Meskowitz och i Veprik och Poltava 1709. Han blev inte sårad i något av slagen, men blev tillfångatagen den 1 juli vid svenskarnas kapitulation i Perevolotjna vid Poltava. Efter tillfångatagandet blev svenskarna förda till Moskva. Han kom sedan till Zalatzar och därefter hamnade han tillsammans med en del andra officerare i staden Klinow på gränsen till Sibirien. I staden Klinow byggde de svenska soldaterna och officerarna upp en svensk koloni. I Klinow bodde 47 gifta officerare och underofficerare med hustrur och 70 barn och dessutom många ogifta officerare och soldater. Där fanns få möjligheter till försörjning. Många var mycket fattiga och levde bara på de bidrag som Sverige var skyldigt att skicka till fångarna i Ryss-

SKARABORGS REGEMENTE. 1687 gul rock med svarta uppslag. Man fick enhetsuniform 1688. 1709 hade man både blå och vita halsdukar. 1718 hade man i Norge grå släpkläder. 1720 hade livkompaniet blå rockar med gula uppslag och grå strumpor. Trumslagare och pipare hade gula kläder och blå uppslag. Fanan är livfanan modell 1682.

Hemtransporten från Ryssland skedde med slädar.

land, men högst 14 månaders underhåll utbetalades till officerarna under åren 1710—1715.

År 1710 gifte sig Petter Malmström i Klinow med Juliana Eleonora Clementeoff från det svenska Ingermanland. Hon var av rysk bojarätt. De fick barn tillsammans och ett barn dog annandag jul 1715 i Klinow. I Klinow var det ett svårt liv med fattigdom, mycket våld och oroligheter och flera svenskar blev dödade.

Petter bodde kvar i Klinow med sin familj ända till fredslutet och utväxlingen av fångar ägde rum. Han hade blivit löjtnant när han blev fri och kom hem till Sverige 1722. Han fick då kaptens avsked från Skaraborgs regemente. Innan han kom till Sverige kvitterade han, den 29 februari 1722, ut pengar i Moskva. År 1722 fick han vid hemkomsten en halv årslön (123 daler silvermynt) och i stället för livstids underhåll, som han blivit beviljad, fick han utbetalt ytterligare 123 daler silvermynt.

Han for sedan till Jämtland och tillträdde sin befattning som kapten för Bergs kompani från 1723 vid midfasto.

Jämtland var fortfarande ett oroligt hörn av landet. Man litade inte på att jämtarna skulle ställa upp på Sveriges sida i ett krig.

Jämtland blev svenskt 1645 och man hade ännu 1723 inte klarat av att försvenska landskapet helt och hållet. För att kunna lita på en jämtländsk armé ansåg man att man måste ta dit trogna officerare från det "riktiga" Sverige. Petter Malmström var en sådan "riktig" svensk officer och han kom alltså upp till Hackås för att styra över de bångstyriga jämtarna i Bergs kompani.

I Jämtland

När han kom till Jämtland fick han sin bostad på Skede löjtnantsboställe i Hackås.

År 1695 tilldelades Per Jonssons hemman i Skede löjtnanten som boställe. Innan dess, åren 1685—1695, var Göran Olssons hemman i Östnär boställe för löjtnanten och en kort period från 1680 var Billsta 5 säte för denne.

Vad gjorde då hackåssoldaterna under 1600-talet och början av 1700-talet?

Under Kalmarkriget 1611—1613 omnämns för första gången soldater från Hackås i militärt organiserade förband. Krig förklarades från dansk sida och 2.000 man skrevs ut i Tröndelagen. Jämtland tillhörde då Norge. I Jämtland uppsattes två kompanier, det ena under befäl av Henning Jönsson. I Henning Jönssons kompani ingick följande hackåssoldater: Niels Anderssens i Nechstad, Erich Erichsens, Eric Gudmundsens i Sallum, Laers Jörgenn i Bilsted, Oluff Karlssen i Giere, Anders Nielsens i Giere, Anders Pederssens i Schede och Oluff Pederssens i Döder.

Landskapets första i fredstid uppsatta förband var Jämtlands kompani 1624 och underställt Trondheims regemente. Troligen ingick sju soldater från Hackås i kompaniet, beräknat efter antalet gårdar. Huvuddelen av detta kompani ingick, efter det att Jämtland blivit svenskt 1645, i Tomas Gärffels regemente. Regimentet hade åtta kompanier och där ingick enligt 1648 års roteringsrulla följande hackåsbor: Per Joenssønn i Rogstadh, Erich Jonsson i Sanne, Anders

Ollssenn i Källgjäld, Erik Ollssenn i Negstad, Henning Ollssenn i Wåla, Ebjörn Märthensson i Billstad och Erich Siulssønn i Tuwågh.

I september 1657 intogs Jämtland av en norsk styrka under Jörgen Bielkes befäl. Den norska ockupationen varade endast till 26 februari 1658, då fred slöts i Roskilde. I freden fick Sverige tillbaka Jämtland-Härjedalen och fick även Trondheims län. Bjelke utskrev 300 jämtar som skulle till Trondheim.

I kompaniet, som mönstrade i Trondheim den 6 juni 1658 utskrevs följande soldater från Hackås: Erich Erichsens Sande, Laurs Joenssens Sande, Anders Nielsens Giere, Peder Siffuerssens Koberslager, Carl Erichsens Valle, Anders Ollssenn Kielenn, Olle Hendrichsens Leidenn, Jon Jonssenn, Olle Jonssenn Ollsted, Olle Morgenssens Bierme, Peder Suendssenn Steengier, Nils Pederssens Steengier, Euert i Aassenn, Peder Ollssenn Skarphuus och Anders Jenssens Giere.

Översten Anders Planting Bergloo fick 1670 till uppgift att genom värvning uppsätta ett nytt regemente i Jämtland — Jämtlands regemente till fots. Det fanns även ett kavalleriregemente — Jämtlands kavallerikompani. Jämtarna skickades att kriga i Tyskland och de led stora förluster under bl.a. försvaret av Stettin. Regimentet förintades praktiskt taget, endast 175 återkom till Jämtland.

När indelningsverket genomfördes i Hackås blev antalet rotehåll 23 och antalet rusthåll 6. På 1680-talet fanns i Hackås soldatnamnen Knop, Miuk, Crum, Hane, Ram, Berg, Hafman, Åhl, Fisk, Kornblad, Krabbe, Brun och Morre.

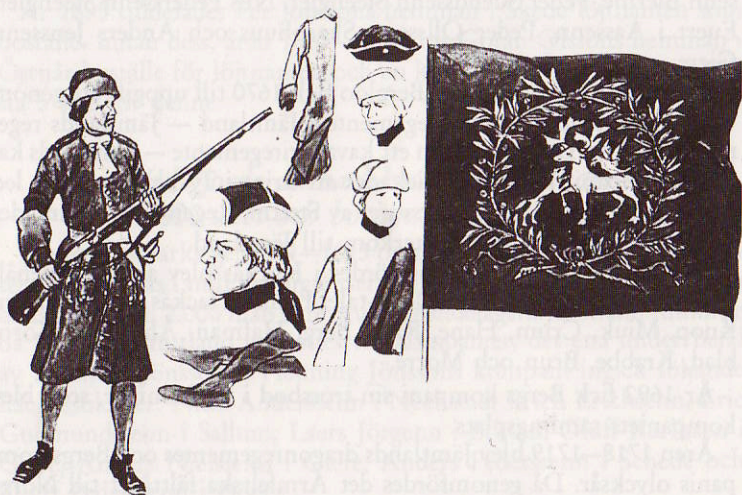
År 1692 fick Bergs kompani sin trossbod i Galhammar, som blev kompaniets samlingsplats.

Åren 1718—1719 blev Jämtlands dragonregementes och Bergs kompanis olycksår. Då genomfördes det Armefeltska fälttåget till Norge och den därmed följande fjällkatastrofen med soldaterna som dog på fjället. På fjället omkom hackåssoldaterna Olof Larsson Broberg, Nils Ersson Sandberg, Jon Persson Kallström, Hans Andersson Drake, Olof Jonsson Modig, Per Ersson Sahlberg, Måns Sunnesson Eenberg, Jöns Joensson Granberg, Jöns Israelsson Hammarberg, Hans Olsson Lundberg, Hans Göransson Söderberg, Per Olsson Sandberg, Anders Jonsson Diurberg, Sundvis Andersson Stångberg, Per Nils-

son Haberg, Johan Göransson Ram, Per Persson Sällman, Olof Persson Hörnberg, Eric Johansson Fåkerberg, Sven Knutsson Hedberg, Mikael Olsson Roxberg, Siuhl Uddesson Tunhberg. Observera att de flesta namnen slutar på berg efter kompaniets namn.

Vad hände i Bergs kompani 1723—1742 när Petter Malmström var kapten?

Under dessa år var det fredstid i Sverige. Soldaterna drogs samman till de årliga mötena och ibland for de iväg till t.ex. Sundsvall på sammandragningar. Arvid Horn, som satt vid makten förde en konse-

JÄMTLANDS REGEMENTE. 1683 fick jämtlänningarna nya blå uniformer med gula uppslag. 1690 fick Jämtlands dragonregemente enhetsuniform. 1706 hade ett kompani grå rockar med gula uppslag och gula ullister i kanterna. Underofficerarna hade helt blå mundering med hattsnören i gult. Samma år hade ett halvt kompani röda och ett halvt kompani svarta halsdukar. 1710 hade Jämtlandsdragonerna karpus med snörbesättning. Uppslagen var sannolikt gula. Dessa hade man också vid Armfeldts återtåg över Handöl. Halsdukar var svarta. Strumporna gula. Samma år 1718 hade man grå pajrockar och blåkapor. Fanan är kompanifana för 1686.

kvent fredspolitik och han sökte undvika alla storpolitiska förbindelser som kunde leda till krig. Vid 1738 års riksdag segrade hattarna över mössorna (Arvid Horn) och Carl Gyllenborg blev kanslipresident. År 1741 förklarade man krig mot Ryssland och 1742 kapitulerade svenskarna utanför Helsingfors. Bergs kompani deltog inte i kriget, men åren 1741—1743 befann sig kompaniet på vaktjänst i Stockholm. Under denna kommendering dog följande hackåssoldater av epidemier: Per Jonsson Söderberg, Lars Ersson Fässberg, Erik Olsson Lundberg, Johan Jonsson Lindberg, Hans Olsson Månberg, Mickel Olsson Billberg, Mats Ersson Brattberg, Hinrik Andersson Hedberg, Johan Berentsson Westberg, Per Ersson Roxberg och Eric Jonsson Tunberg.

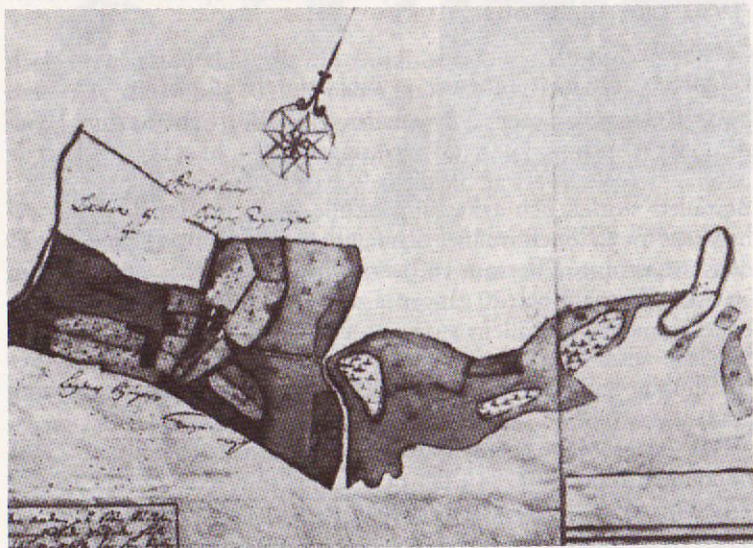
Skede löjtnantsboställe

Petter Malmström flyttade dit vid midfasto 1723 och skötte enligt besiktningssprotokollen stället mycket bra. Han reparerade och skötte ägorna föredömligt.

År 1723 infördes en ny förordning om särskilda boställssyner och raden av innehavare och brukare sedan år 1700 skulle rekonstrueras. Man skulle teckna ner nybyggnader, eldsvådor och vanhävd. Omkring 50 boställen i Jämtland besiktigades 1724, bl.a. i Skede, och de resterande följande två år. Skede hade även besiktning 1735 och 1743. Boställets storlek och avkastning skulle vara i proportion till innehavarens totala löneförmåner och familjen skulle tillgodogöra sig gårdens avkastning. Eftersom en överste hade dubbelt så hög lön som en överstelöjtnant och 20 gånger så stor som en löjtnant så blev skillnaderna mellan boställena stora. Bostadshusets storlek och utseende speglade alltså innehavarens placering i den militära hierarkin. Bostadshuset kallades därför karaktärsbyggnad (karaktär=rang och grad).

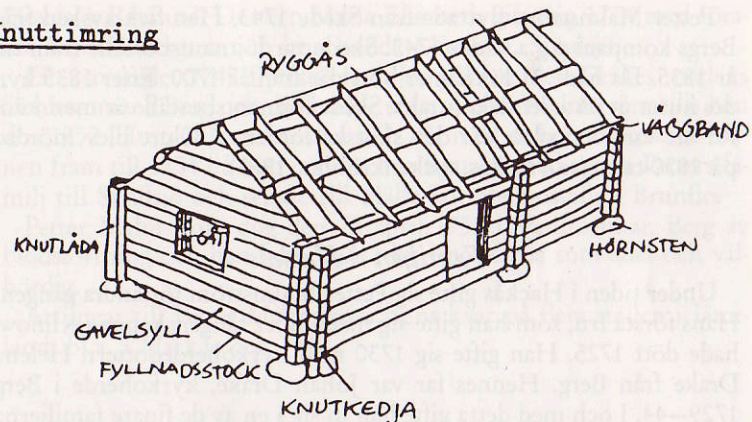
När Petter Malmström flyttade in på löjtnantsbostället 1723, så bodde han fram till 1734 i det bostadshus som redan fanns där. År 1733 började han bygga en ny karaktärsbyggnad, som blev klar 1734. Vid besiktningen 1735 beskrivs den nya byggnaden så här: Ny byggnad, 15 aln lång, 9 ½ aln bred inom knutar, 15 hvarv hög af grått

furutimmer, utantak af sågbrädor något grisst lagda, sjelfa byggningen sex knytt, har tvenne røsten, goda syllar och en steenmur å östra gafveln, item steenskolning under långsidorna, afdelt i tvenne rum. Sahlen: 9 aln lång och 9 ½ aln bred, har dubbel spegelldörr med panelning innan och utan, låås och gångjärn, gålf af telningar, god och fullkomblig spis med spjäll och murstång, 4 fönster å tvenne gluggar å södra långväggen och tvenne i en glugg å norra väggen, panelade med post och snickararbete, hvarderra fönstret 1 ½ aln höga, ¾ aln och 1 ½ tum breda, nytt glas, blyband som synes smala, lukor med gångjärn utantill, innertak med dubbla brädor upplagda, ligger på 4 goda brädor. Kammaren: 6 aln å långsidan och 9 ½ aln å gafvelsidan, dubbel dörr med låås och gångjärn samt panelning innan och utantill, spis med murstång och spjäll fullkomblig och kalkslagen, gålf och innertak som i sahlen, tvenne fönster å 1 glugg 1 ½ aln, 2 tum

Karta över Skede löjtnantsboställe.

Knuttimring

höga, lukor med gångjärn utantill, mellan gålfet och taket är 4 ½ aln långt..., trappa och dörr med gångjärn till vinden, 1 fönster å östra gafveln i vinden...

Källare, bod och åkrar m.m. beskrivs ingående.

Petter Malmström byggde nytt stall och en ny kornlada 1728. Stallet är 17 hvarv högt, 9 aln bred och 7 aln långt..., kornladan är uppförd av furutimmer, 14 ½ aln lång, 9 ½ aln bred, 15 hvarv hög, består av tvenne gåflager, dörr med låås och gångjärn...

Ångar och dylikt uppskattades.

År 1741 byggdes en västra våningsbyggning. Den var 5 ½ aln lång, 9 ½ aln bred och 5 ¼ aln hög, afdelad i en bagarstuga och en kammare innanför. Vid besiktningen år 1725 fick Petter Malmström ut ersättning för material och arbete han lagt ner för byggning och reparation med 24:24 daler. Vid besiktningen 1735 blev det en brist på 27 daler. Han hade vid reparationerna och byggnationerna gjort en del extra och lyxigt som han inte fick ersättning för. Han kunde få ut ersättning för detta av krigskollegium om han ansökte speciellt om det och de gick med på extrakostnaden. Han fick ut 184:28 daler 1735. Vid besiktningen 1743 fick han ut för det arbete och material han lagt ut för.

Petter Malmström flyttade från Skede 1743. Han fick avsked från Bergs kompani p.g.a. ålder 1742. Skede var löjtnantsboställe fram till år 1835. Då hade 21 löjtnanter bott där från år 1700. Efter 1835 hyrdes huset ut på arrendekontrakt. Skede löjtnantsboställe är mest känt för att vara den plats där den skotske lorden M'Clure blev mördad på 1830-talet (se Hackås sockenkrönika 1965).

Familjen i Hackås

Under tiden i Hackås gifte sig Petter Malmström för andra gången. Hans första fru, som han gifte sig med under fångenskapen i Klinow, hade dött 1725. Han gifte sig 1730 med kyrkoherdedottern Helena Drake från Berg. Hennes far var Johan Drake, kyrkoherde i Berg 1729—44. I och med detta gifte han in sig i en av de finare familjerna i Jämtland — Drake — Blix — med anor ända tillbaka till landsprosten Erik Andersson i Oviken och två av hans döttrar. Familjen Drake var kyrkoherdar i många generationer i Brunflo och Berg och en av kyrkoherdarna var även riksdagsman. De var människor med makt, nitiska och kraftfulla, trots att alla i Drakesläkten var småväxta.

Petter Malmström och Helena Drake gifte sig den 26 juli 1730 och de bodde på Skede löjtnantsboställe. Där föddes även alla deras barn, utom det yngsta. I kyrkböckerna anses familjen "berömliga och välkända för allt gott". Barnen heter Joannes f. 1731, Pehr f. 1733, Fredrik f. 1734, Helena Catharina f. 1734, Magdalena f. 1739, Maria Elisabeth f. 1741 och Adolph Johan f. 1745 (född i Berg, Stenhammar, där de bodde efter faderns avsked 1742).

Sonen Joannes studerade vid Härnösands gymnasium från 1748. Han blev student 1752 och skrevs in vid Medelpads-Jämtlands nation vid Uppsala universitet 1753. Han utbildade sig till lantmätare och tog examen 1758. Sonen Pehr (Petter) följde faderns fotspår och blev officer vid först Ovikens och sedan Revsunds och Brunflo kompanier. Han var gift med Margareta Sunne från Berg. En av de andra sönerna for utomlands och försvann. Alla fyra sönerna har gått i Frösö trivialskola. Dottern Helena Catharina gifte sig 1770 med bonden Giöran Nilsson, Rätansbyn 6, och flyttade dit. Dottern Magdalena gifte sig 1767 med inspektör Olof Hofdlander och hon bodde i

Hovdsjö, Revsund. Dottern Maria Elisabeth gifte sig 1774 med fören Knut Södergren och hon bodde i Fanbyn, Sundsjö.

Efter avskedet 1742 flyttade familjen till familjen Drakes residens Stenhammar i Berg och där bodde sedan Petter Malmström tills han dog 1752. Hustrun bodde sedan själv där med de hemmavarande barnen fram till 1754 då hon och barnen flyttade med sonen Petters familj till Sundsjö och senare till Hälle fältväbelboställe i Brunflo.

Petter Malmström dog den 28 april 1752 i Stenhammar, Berg av blodstörtning och han betecknas i kyrkböckerna som ädel och välbördig.

Ättlingar till Petter Malmström finns kvar på flera ställen i Jämtland, bl.a. i Hackås och Näs.

Vad finns det för spår av Petter Malmström och han familj i Hackås?

Det finns en malmljuskrone i Hackås kyrka som är skänkt av Petter Malmström. Det är ljuskronan som hänger från taket närmast altaret. Den har en ljusrad med åtta ljus och är skänkt till kyrkan 1737 och har följande text inristad:

*Gudz heliga namn till ähra
och Hackås kyrkia prydnad
är denna ljuscrona af Herr Capitainen
Petter Malmström om sig och sine
arfvingar till åminnelse
föräbrad
åhr 1737*

Det finns en ännu levande sägen i Hackås om denna gåva. En person i Petter Malmströms familj var allvarligt sjuk. Om denne person blev frisk, så skulle han skänka något till kyrkan. Personen som var allvarligt sjuk blev frisk och gåvan till kyrkan blev denna malmljuskrone.

Kerstin Ellert

Malmkronan.

*Bli medlem i
Hackås hembygdsförening
Föreningen vill*

- *Verka för att natur och kulturminnen bevaras*
- *stärka känslan för hembygden och dess skönhetsvärden*
- *fördjupa kunskapen om bygdens liv och historia*
- *för övrigt verka för att tillvarata hackåsbygdens intressen*

Välkommen som medlem!